

HOSPITABLE CHERNIVTSI: A CULTURAL AND HISTORICAL EXCURSION INTO THE EVOLUTION OF THE RESTAURANTS

Diachenko Roksolana, Ph.D. in Art History,
Kyiv National University of Culture and Arts, Kyiv

Applying the methodological basis of the interdisciplinary approach, the transformation of the Chernivtsi restaurants on the example of «Panska Huralnia» is analyzed in the context of hospitality. The research is based on the combination of the historical, art critical and cultural approaches and such scientific principles as authenticity and systematization, connection with external environment etc. In XX century, there were two art-stylistic trends in the restaurants' interior of Chernivtsi. They were eclecticism and modern. On the one hand, they were opposite to each other; on the other hand, they existed at the same time. Sometimes, people combined them and created rather strange stylistic interior decisions. All in all, the interior of the modern restaurant «Panska Huralnia» is made in such a way. It has been transformed many times. It has become the well-known element of Chernivtsi hospitality.

Key words: restaurants, hospitality, design, Chernivtsi, «Panska Huralnia».

УДК 008(477)

ГОСТИННІ ЧЕРНІВЦІ: КУЛЬТУРНО-ІСТОРИЧНИЙ ЕКСКУРС В ЕВОЛЮЦІЮ РЕСТОРАННИХ ЗАКЛАДІВ

Дьяченко Роксолана Вікторівна, кандидат мистецтвознавства,
Київський національний університет культури і мистецтв, м. Київ

Мета – у контексті гостинності проаналізувати трансформацію ресторанів Чернівців на прикладі закладу, який сьогодні має назву «Панська гуральня».

Методологія дослідження ґрунтується на міждисциплінарному поєднанні історичного, мистецтвознавчого і культурологічного підходів з обов'язковою орієнтацією на загальнонаукові принципи – достовірності, цілісності, взаємозв'язку з зовнішнім середовищем і под.

Висновки. У ресторанних закладах Чернівців, зокрема в їх дизайнерському вирішенні, у XX столітті яскраво відобразилися два основні художньо-стильові напрями – еkleктизм і модерн, які, з одного боку, концептуально відрізнялися один від одного, а з іншого – чудово сусідували. Іноді вони накладалися одне на одного, часом утворюючи вкрай суперечливі стилістичні поєднання й складні образні дизайнерські рішення. Фактично, у цих традиціях і реалізований сучасний ресторанний заклад «Панська гуральня», який перетерпів низку трансформацій упродовж тривалої історії свого існування, змінюючи назву, але залишаючись чи не найбільш пізнаваним елементом гостинності Чернівців.

Наукова новизна. Стаття є спробою обґрунтування розуміння, що ресторани повинні не тільки відповідати своєму функціональному призначенню як заклади громадського харчування, а й створювати атмосферу для відпочинку, забезпечувати комфорт мешканців і гостей міста, їх потреби у побуті, зручності, безпеці тощо, а їх інтер'єри задовольняти естетичні уподобання за рахунок виразної естетики декоративних рішень. Власне, саме це у різні періоди існування закладів і визначало їх трансформацію, впливало на загальну тематично-стильову характеристику тощо.

Практичне значення. Дослідження поглиблює знання про ресторанні заклади міст України у контексті їх культурно-історичних трансформацій та відродження інтересу до їх можливостей задовольняти потреби відвідувачів. Стаття може бути корисною для культурологів – дослідників сфери гостинності та культури повсякденності, а також мистецтвознавців, істориків, дизайнерів.

Ключові слова: ресторанні заклади, гостинність, дизайн, Чернівці, «Панська гуральня».

Надійшла до редакції 17.10.2017 р.

УДК 37.091.4 Грінченко

ПЕДАГОГІЧНА СПАДЩИНА Б. ГРІНЧЕНКА В КОНТЕКСТІ КОНЦЕПЦІЇ LIFE-LONG-LEARNING

Кобижча Наталія Іванівна, кандидат культурології, ст. викладач,
Київський національний університет культури і мистецтв, м. Київ
shstefanka@ukr.net

Проаналізовано теоретико-методологічні засади концепції освіти впродовж життя (life-long-learning) крізь призму педагогічної спадщини Б. Грінченка. Стверджується, що в його особі українська педагогічна теорія і практика розвивалися не лише в руслі тогочасної європейської освітньо-виховної парадигми, а й містили вихідні положення, що актуалізувалися в стратегії life-long-learning. Українським Просвітителем розуміння людини, як вищої цінності, покладено в основу національної освіти, а одним із завдань «освіти впродовж життя», вибудованої на гуманістичних принципах, як і самої освітньо-просвітницької й

культурницької діяльності Б. Грінченка, є збагачення інтелекту людини, її творчої енергії й духовно-моральних сил. Чотири базові принципи освіти (вчитися, щоб бути, знати, робити і жити разом) з огляду на проблеми, що постають перед людством у реальному світі, є актуальними і сьогодні.

Ключові слова: освіта впродовж життя, Б. Грінченко, парадигма освіти.

Актуальність проблеми. Кінець XX – поч. XXI ст. – час кардинальних змін, зумовлених процесами глобалізації, експансією інформаційно-комунікативних технологій і цифровізацією усіх сфер суспільного буття та індивідуального життя. Освіта в глобалізованому світі – відкритий, стохастичний, нелінійний і в той же час гуманістичний процес, у якому суб'єктивні можливості людини зосереджуються в її особистості, задовольняючи екзистенційні потреби її буття як вільної особистості.

Забезпечення сталого розвитку України, її європейського вибору, як стверджується в «Законі про освіту», є однією з цілей реформи вітчизняної освіти. Досягнення поставленої мети можливе на основі антропоцентризму, уявлення про людину як вищу цінність і розуміння того, що саме вона залишається «мірою всіх речей» у сучасному світі. І тому головна інтенція вітчизняної педагогічної системи – «...розвиток людини як особистості та вищої цінності суспільства, ...виховання відповідальних громадян, здатних до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям та суспільству, збагачення на цій основі інтелектуального, економічного, творчого, культурного потенціалу українського народу...» [7].

У сучасному світі в контексті розвитку індустрії інформаційне суспільство змінюється на проектно-мережеве, в якому набуті знання застарівають протягом декількох років і навіть уже на момент їх продукування. А тому соціокультурною нормою стає багаторазове освітнє і професійне самовизначення, що здійснюється в різних формах і на різних етапах життєвого шляху людини. Це ставить перед освітою завдання не лише постійного вдосконалення навчального процесу, розширення набутих знань, їх поглиблення, а й навчити молодь самостійно оволодівати новими знаннями та інформацією, навчити вчитися упродовж життя. Тобто, йдеться про зміну акцентів при підготовці фахівців з освоєння масиву систематизованого знання на формування здатності до саморозвитку й самореалізації, креативного мислення як результату впровадження інструментів освіти впродовж життя –life–long–learning.

Розуміння того, що «освіта впродовж життя» складає структурне ядро системи цінностей людини XXI ст., актуалізує педагогічну спадщину педагога-просвітителя, вченого, письменника, громадського і культурного діяча Б. Грінченка, широкомасштабна просвітницька діяльність якого припадає на кінець XIX – поч. XX ст. У той час на порядку денному стояло просвітництво і формування такої системи освіти, яка б відповідала потребам індустріального суспільства, становлення якого відбувалося в тогочасній Україні. А модернізація і процеси націєтворення, що на вітчизняних теренах співпали в часі, потребували освічених і з високим культурним рівнем людей. І сьогодні також йдеться про формування критичної маси енергійних, освічених, самостійно мислячих, добросесних, самодостатніх, спроможних до етичних рефлексій молодих людей, здатних спрямувати розвиток України в загальноєвропейське русло.

Стан розробки проблеми. Педагогічна спадщина Б. Грінченка, сутність його педагогічних ідей та практичний досвід їх реалізації розглядається в роботах М. Веркалець, В. Дурдуківського, К. Тимошенко, О. Неживого, А. Животенко-Піанків, Н. Богданець-Білокаленко, О. Сухомлинської та ін. Педагогічної діяльності Б. Грінченка торкаються в своїх працях А. Погрібний, Н. Зубкова, Г. Іванюк, Л. Паламарчук, В. Огнев'юк, Н. Гупан, Н. Дічек, Л. Дунаєва, А. Мовчун й ін. Однак наукових праць, в яких педагогічні погляди Б. Грінченка розглядалися б в аспекті базових принципів концепції освіти впродовж життя, недостатньо.

Мета статті – аналіз концептуальних засад концепції life-long-learning крізь призму педагогічної спадщини Б. Грінченка.

Виклад матеріалу дослідження. Ідеї концепції освіти life-long-learning містяться в двох знакових доповідях ЮНЕСКО: «Вчитися, щоб бути. Світ освіти сьогодні і завтра» («Доповідь Фора», 1972 р.) і «Освіта: прихований скарб» («Доповідь Делора», 1996 р.). Так, у доповіді Е. Фора 1972 р. вводиться поняття life-long-learning і стверджується, що у зв'язку з прискоренням технічного прогресу і наростанням темпів соціальних перетворень, набутих знань виявляється недостатньо і тому людина повинна вчитися впродовж життя. У доповіді йшлося також про право і необхідність кожної людини здобувати освіту з метою власного особистісного, соціального, економічного, політичного і культурного розвитку. В документах ЮНЕСКО освіту впродовж життя було названо ключовим елементом освітньої політики в розвинених країнах і в країнах, що розвиваються. Починаючи з середини 1970-х років ідею цієї освіти підтримує більшість країн світу і вона стає основним принципом освітніх реформ.

У доповіді Ж. Делора 1996 р. запропонована комплексна концепція освіти на основі двох ключових понять – «навчання впродовж усього життя» і «чотири базові принципи освіти: вчитися бути, знати, робити і жити разом». Представлений у доповіді комплексний і гуманістичний підхід до освіти, що передбачав урахування різних соціальних, етичних, економічних, культурних, громадянських і духовних аспектів освіти та виховання, продовжує залишатися актуальним і сьогодні, оскільки сприяє забезпеченню сталого розвитку, що є головною метою людства [5]. По-суті, йдеться про зміну освітньої парадигми, основною теоретичною новацією якої стало розширення поняття «освіта» і надання кожній людині права навчатися в будь-який з періодів свого життя, що робить останнє більш осмисленим і повноцінним, підвищує рівень самооцінки і розширює обрій світобачення.

Попри наявність різних підходів до сутності цієї освіти, в т.ч. і у вітчизняному науковому та практично-педагогічному дискурсі, виходимо з її розуміння як формування в процесі навчання в особистості потреби в нових знаннях, прагнення до постійного пізнання навколишнього світу, здатності до оволодіння методологією його пізнання й рефлексією на самопізнання.

У проєкті статуту Всеукраїнської Спілки вчителів і діячів народної освіти, заснування якої ініціював у 1906 р. Б. Грінченко, викладені основні напрями реорганізації школи в Україні, розроблена програма системи національної освіти і шляхи її реалізації: впровадження загальної безплатної обов'язкової початкової освіти для всіх дітей, *забезпечення наступності між початковою, середньою і вищою школами*, реалізація права всіх народів, у т.ч. і українського, навчатися рідною мовою [8; 444].

У мінливому глобальному світі, однією з постійних констант якого є стохастична невизначеність, відбуваються радикальні трансформації всіх форм суспільного буття, спричинені інтенсивним розвитком цифрових технологій; важливе значення має розвиток критичного мислення і незалежності суджень.

Система освіти виступає важливою складовою розвитку критичної здатності судження, оскільки ще з часів Канта стати освіченим означає навчитися мислити й діяти самостійно. Б. Грінченко ще в молодому віці писав, що «всі знання, які покликана дати народна школа, повинні бути засобом для розвитку розумової сили учнів і всі предмети її навчального курсу повинні строго відповідати цій меті» [4; 3]. Він виходив із того, що головне завдання школи – пробуджувати і розвивати логічне мислення як «розумову силу учнів». «Виховувати розум дитини настільки це посилено для народної школи, розвинути, зміцнити його, зробити дитину придатною до подальшої діяльності – ось завдання для народної школи, тому що при сучасному стані речей саме в цій подальшій діяльності й полягає вся суть» [3; 298]. І досягти цього швидко і з найбільшою ефективністю можна лише шляхом *викладання рідною мовою*. Ця думка є ключовою в усіх його педагогічних працях.

Система освіти – це не лише набуття навичок, а й формування ціннісних установок і норм, що визначають поведінку людини впродовж життя. Одне із завдань освіти – розкриття ціннісно-смыслового універсуму реального буття і формування на цій основі власної системи цінностей, особистих інтересів і потреб. У вітчизняній педагогічній системі, одним із фундаторів якої був Б. Грінченко, культура, її ціннісно-смысловий універсум розглядалися як основа формування особистості. І гуманістичне й антропологічне начало перебувало в центрі уваги та передбачало поєднання гуманітарних і гуманістичних принципів.

Освіта впродовж життя також ґрунтується на органічному поєднанні гуманітарної і гуманістичної складової. Гуманітаризація освіти акцентує увагу на вихованні почуття громадянськості і відповідальності, ствердженні активної життєвої позиції індивіда, його здатності розуміти іншу людину, доброзичливо й толерантно ставитися до представників інших культур. Особливого значення Б. Грінченко надавав соціальній спрямованості освіти, що обумовлювалося специфікою формування української модерної нації за відсутності власної державності й перебування українських земель у складі Російської імперії. Така спрямованість залишається актуальною і в наш час ще й з огляду на гібридну війну на Сході України й інтенсивні інформаційні війни проти нашої держави.

В основі гуманістичної концепції освіти в XXI ст. – універсальні етичні цінності і принципи, серед яких: повага до життя людини, її гідності, рівні права і соціальна справедливість, відповідальне ставлення до природного середовища, культурна і соціальна різноманітність, почуття людської солідарності та колективної відповідальності за спільне майбутнє людства [5].

Гуманізація орієнтує освіту на бачення людини як найвищої цінності, а процес навчання і виховання постає як становлення людської суб'єктивності, творення людини як людини через привласнення індивідом своєї людської сутності, піднесення індивіда до образу людини через

засвоєння історично вироблених людством форм життєдіяльності і спілкування. Поєднання в освітньому процесі, теоретичної і практичної діяльності, заснованої на творчому, креативному началі, дозволяє долучати суб'єктів цього процесу до скарбниць людської культури через розпредмечення культурних надбань і в такому аспекті постає як можливість осягнення суб'єктивності іншого, пізнання екзистенції його буття. Це відповідає принципам Делора вчитися жити разом завдяки розвитку здатності розуміти інших людей і вчитися бути шляхом особистісного зростання і розвитку здатності діяти самостійно, на основі власних суджень і особистої відповідальності за прийняття рішень. Усі ці цінності сприяють досягненню соціальної гармонії в умовах різноманіття світу й підвищують роль освіти у формуванні інтересів і потреб, необхідних людині для того, щоб вести наповнене сенсом і гідне життя. А усвідомлення фундаментальної важливості врахування етичних аспектів у процесі соціального й особистісного розвитку здатне протистояти й агресивному дискурсу на різних рівнях сучасного геополітичного ландшафту.

Задля формування системи цінностей, орієнтованої на особистісний розвиток, Б. Грінченко використовував нові на той час методи освіти й виховання, що набували поширення в Західній Європі, а на території Російської імперії запроваджувалися вперше. Ці методи і в сучасному світі зберігають свою актуальність – ігри, забави, гуртки, що формувало почуття солідарності і виховувало дружні, товариські стосунки. В процесі гри дитина вчиться довіряти дорослим, знання стають предметністю її свідомості, формується самостійний, вільний від примусу спосіб мислення, широта мислення як здатність зважати на думки інших і тому «мислити себе на місці іншого»; матеріалізується поступовість, логічність мислення.

Будучи знавцем фольклору, малих форм усної народної творчості, Б. Грінченко їх використовував як засіб виховання і навчання. Справа в тому, що всі ці форми, з одного боку, пов'язані з повсякденним життям школярів, а з іншого, концентрували в собі вироблене народом протягом століть світобачення. І тому не лише навчали читати, а й поважати мудрість свого народу, сприяли формуванню моральних якостей, закріплювали усталені норми поведінки. Варто зазначити, що малі фольклорні форми дібрані Б. Грінченком таким чином, що здійснювали позитивний вплив на розвиток логічного і образного мислення, викликали у школярів позитивні емоції і тим самим сприяли розвитку всіх їх сутнісних сил: розуму, волі і почуттів. Завдяки цьому вже в дитячому віці на національному підґрунті закладається їхній ціннісно-смысловий універсум. Крім того Б. Грінченко підкреслює зв'язок логічного мислення з моральними якостями дитини, що закладаються під час навчання і саме тому в кожному творі для дітей повинна відчуватися наявність морального ідеалу. Необхідно лише, щоб цей ідеал був ідеалом добра, правди, краси, гуманності і тим самим «виховувати почуття добра, правди, краси, любові до всіх нещасних і обездолених». Завдяки цьому у дитини виробляється такий спосіб мислення, що дозволяє їй розрізняти добро і зло, ставити добрі цілі і прагнути їх досягти згідно з приписами моралі. Знання ж набувають цінності лише в тому випадку, якщо вони допомагають людині стати людянішою і знайти тверде моральне підґрунтя.

Абсолютизація раціонального фактору в освіті, перебільшення значимості абстрактного мислення призводять до порушення гармонії розуму і почуттів, емоційної глухоти, спричиняють появу комплексу екзистенціальних проблем у системі взаємодії «людина – людина», «людина-суспільство».

Складність, невизначеність й непередбачуваність сучасного світу потребує й формування гнучкого, емоційного інтелекту, що дозволить не лише адекватно сприймати мінливу реальність, а й допоможе приймати рішення в умовах стохастичної невизначеності. Це в своїй сукупності допоможе сформувати особистісні якості, необхідні задля самостійної побудови стратегії власного життєвого розвитку. І тому освіта не повинна обмежуватися лише формуванням раціонального мислення, а й розвивати чуттєво-емоційну сферу свідомості, інтуїцію, образне мислення, без чого неможливий всебічний розвиток особистості. Це, в свою чергу, вимагає подолання характерного для традиційної освітньої парадигми протистояння когнітивних та емоційних аспектів освіти і тому визнається одним із ключових завдань її нової парадигми в XXI ст. Педагогічна спадщина і практичний досвід Б. Грінченка свідчать про розуміння ним цієї проблеми й пошуки шляхів її подолання.

Гармонійне поєднання раціонально-логічного мислення та емоційно-образного осягнення світу як шляхів пізнання здатне сформуватися в розвинений розум і емоційно-вольову сферу людини. І система освіти впродовж життя має орієнтуватися на формування цілісної особистості в єдності емоцій, волі та інтелекту.

Виховання і освіта повинні забезпечити не лише моральний розвиток особистості учня, як стверджував Б. Грінченко, а й формувати художній смак, почуття прекрасного, оскільки дитячий розум найбільшою мірою здатен сприймати красу в усьому її багатстві і розмаїтті. При цьому треба

намагатися, щоб художній смак дитини відповідав естетичним уподобаннями українського народу. Таким чином у Б. Грінченка мова йде про поєднання в різних формах навчання і виховання ідеалів істини, на досягнення якої спрямоване логічне мислення, розуміння добра завдяки моральному вихованню і краси, осягнення якої забезпечує естетичне виховання. Саме на практичну реалізацію цього просвітницького ідеалу і спрямовувалася його освітня діяльність, поєднуючи істину, добро і красу – всі три іпостасі класичної парадигми культури.

Розуміння креативності як здатності створювати нові значущі форми, продукувати образи перетворило її на основне джерело інноваційного розвитку, конкурентної переваги й найважливіший ресурс нової епохи. В своїй педагогічній і просвітницькій діяльності Б. Грінченко орієнтувався на розвиток творчого, креативного мислення в учнів, а не на запам'ятовування і відтворення навчального матеріалу. Фактично з перших своїх кроків на освітній ниві він почав розробляти і запроваджувати в педагогічній практиці модель інноваційної школи, інноваційного навчання, а в своїх подальших педагогічних працях на основі власного досвіду та з використанням тогочасного зарубіжного здійснив їх теоретико-методичне обґрунтування.

У роботах педагогічного спрямування і, головне, протягом своєї освітньої діяльності він прагнув реалізувати морально-етичний ідеал народного вчителя. В першу чергу, вчителем повинна бути людина, у якої «...в грудях б'ється чесне серце, хто знає, яке велике се діло народне учительство, хто не хоче зрадити свого народу – той зрозуміє, куди йому треба йти, з ким і за кого стояти» [1; 28]. Саме тому український вчитель, на думку Б. Грінченка, має обов'язки, що виходять за межі суто освітніх, що зумовлено особливостями суспільно-політичної і культурної ситуації, що склалася в Україні. Вчитель повинен сприяти пробудженню самосвідомості українців, розуміти свою соціальну роль, виховувати в учнів морально-етичні якості, активно включатись у громадську діяльність, поєднувати працьовитість із відповідальністю, відстоювати права українського народу як нації, тим самим запобігати процесам денационалізації і деморалізації.

Орієнтованість освіти та виховання на майбутнє – один із базових принципів педагогічної концепції Б. Грінченка, якому він надавав великого значення і пов'язував із майбутнім національним відродженням, незалежністю українського народу, який згодом посяде гідне місце в сім'ї інших народів і висловлював надію, що «з видючими очима вступить наш народ у той новий світ за широкий шлях до сподіваної кращої будучини» [2; 9].

Важливість комплексного, гуманістичного підходу до освіти в процесі реалізації концепції навчання впродовж життя сьогодні обумовлена ще й поширенням тенденції «макдональдизації» (Дж. Рітцер). У контексті останньої ця система освіти набуває інструментально-прикладного характеру, домінує стандартизація, уніфікація й посилення менеджерського контролю, що перетворює навчальні заклади від школи до університетів на «фабрики знань», а систему освіти на індустрію знань. Освіта, перш за все вища, стає товаром, платною ринковою послугою, що купується в масових масштабах, що й обумовило формування специфічної типології «споживачів» вищої освіти.

Б. Пружинін для означення подібного явища використовує метафору «ratio serviens» – обслуговуючого, сервільного розуму. Він вважає, що практико-прагматична корисність освіти і науки заміщає ідею культурно-смыслові мотивації науково-пізнавальної й освітньої діяльності [6]. І тому така тенденція дуже небезпечна, оскільки вона спочатку призводить до тотальної стагнації соціуму, а потім і до його деградації, а таке суспільство не має майбутнього. Гуманістичний підхід дозволяє певною мірою подолати суто утилітарний підхід до системи освіти.

Таким чином, сутність педагогічної доктрини й стратегії освітньо-педагогічної діяльності Б. Грінченка, спрямованої на формування громадянина, самодостатньої, автономної особистості, здатної самостійно мислити, висловлювати незалежні судження, приймати рішення і брати на себе за них відповідальність, відстоювати свої права і свободи і тим самим вийти із стану «ratio serviens», стати творцем власної долі, визначати траєкторію свого життєвого шляху, цілком суголосні концептуальним засадам і завданням освіти впродовж життя.

Висновки. Аналіз педагогічної спадщини Б. Грінченка засвідчує, що в його особі українська педагогічна теорія і практика розвивалася не лише в руслі тогочасної європейської освітньо-виховної парадигми, а містила положення, що актуалізувалися в стратегії life-long-learning. В основі ідеалу національної освіти Б. Грінченка – розуміння людини як вищої цінності. І тому одне з ключових завдань освіти впродовж життя, вибудованої на гуманістичних принципах, як і просвітницької та культурницької діяльності Б. Грінченка загалом, – розвиток і збагачення інтелекту людини, її творчої енергії та духовно-моральних сил.

Подальший цивілізаційний розвиток, майбутнє людства залежить від морального оздоровлення, затребуваності в суспільстві етичних цінностей, що можливо за умови впровадження

дієвих механізмів гуманізації і гуманітаризації освіти. А приведення її змісту і форми у відповідність до природи людини, її духовних потреб, вважається категоричним імперативом ХХІ ст.

Перспективи подальших досліджень. Чотири базові принципи освіти (вчитися бути, знати, робити і жити разом) впродовж життя з огляду на проблеми, що постають перед людством як у реальному, так і у віртуальному світах (зростання агресивності, поширення тероризму й ін.) залишаються актуальними і сьогодні. Однак, зазначені принципи потребують нового прочитання в умовах цифровізації всіх сфер життєдіяльності людини і в аспекті сталого розвитку людства.

Список використаної літератури

1. *Грінченко Б. Д.* Народні вчителі і українська школа / Б. Д. Грінченко. – Київ, 1906.
2. *Грінченко Б. Д.* Перед широким світом / Б. Грінченко. – Київ : [Б. в.], 1907. – [XII, 320 с.].
3. *Грінченко Б.* Цель народной школы / Б. Гринченко // Русский народный учитель. – 1885. – № 5. – С. 297–299.
4. *Грінченко Б. Д.* Якої нам треба школи / Б. Грінченко – [3-тє вид.]. – [Київ]: Вид. М. Грінченко [Друк. 1-ї Київ. друк. Спілки], 1912. – 24 с.
5. *Делор Ж.* Образование: скрытое сокровище [Электронный ресурс] = Learning: The Treasure Within : основные положения Доклада Международной комиссии по образованию для XXI века / UNESCO, 1996. – URL : <http://www.ifap.ru/library/book201.pdf> – Образование: скрытое сокровище.
6. *Пружинин Б. И.* «Ratio serviens»? Контуры культурно-исторической эпистемологии / Б. И. Пружинин. – М. : РОССПЭН, 2009. – 419 с.
7. *Україна. Закони. Закон України «Про освіту»* [Електронний ресурс] : чинний від 28. 09. 2017 р. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>. – Назва з екрану.
8. *Українська педагогіка в персоналіях.* У 2 кн. Кн. 1 / за ред. О. В. Сухомлинської. – Київ : Либідь, 2005. – 624 с. – Грінченко Б. Д.: С. 437–448.

References

1. *Hrinchenko B. D.* National Teachers and Ukrainian school / B. D. Hrinchenko. – Kyiv, 1906.
2. *Hrinchenko B. D.* In Front of the Wide World / B. D. Hrinchenko. – Kyiv : [B. V.], 1907. – [XII, 320 p.].
3. *Hrinchenko B.* The purpose of National School / B. Hrinchenko // Russian national teacher. – 1885. – № 5. – P. 297–299.
4. *Hrinchenko B. D.* What School do We Need / B. D. Hrinchenko. – [3rd ed.]. – [Kyiv]: Edit. M. Grinchenko [Print. by 1st Kyiv printing union], 1912. – 24 p.
5. *Delors J.* Learning: The Treasure Within [Electronic Resource] = Learning: The Treasure Within: the main statements of the Report of the International Commission on Education for the XXI st century / UNESCO, 1996. – URL : <http://www.ifap.ru/library/book201.pdf> – Learning : The Treasure Within.
6. *Prujynin B. I.* «Ratio serviens»? The Contours of Cultural and Historical Epistemology / Prujynin B. I. – Moscow : ROSSPEN, 2009. – 419 p.
7. *Ukraine. Laws. Law of Ukraine on Education.* [Electronic Resource] : valid from 28. 09. 2017 y. – URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
8. *Ukrainian Pedagogy in Personalities.* In 2 books. Book 1 / edited by O. V. Sukhomlynska. – Kyiv : Lybid, 2005. – 624 p. – B. D. Hrinchenko: P. 437–448.

PEDAGOGICAL HERITAGE OF BORYS HRINCHENKO IN THE CONTEXT OF THE LIFE-LONG-LEARNING CONCEPT

Kobyjcha Natalia, Ph.D. in Cultural Studies, Senior Lecturer,
Kyiv National University of Culture and Arts,
Kyiv

The article analyzes the theoretical and methodological principles of the lifelong learning concept in terms of the heritage of the outstanding Ukrainian educator Borys Hrinchenko. The author proves that Hrinchenko's concept of education goes beyond the tendencies of the European educational paradigm of the nineteenth and twentieth centuries and anticipates the modern educational concept of lifelong learning. The idea of lifelong education is based on humanistic principles of individual's self-development and self-creation, enrichment of his or her intelligence, creative energy, spiritual and moral strengths. Borys Hrinchenko claimed that the national educational paradigm should be based on the humanistic principle of treating an individual as a supreme value. The scientist's basic principles of education («learning to be, to know, to do and to live together») are still relevant for individuals seeking to develop capacities that will enable them to cope successfully with the challenges they will confront throughout the life.

Key words: lifelong learning, Borys Hrinchenko, educational paradigm.

UDC 37.091.4 Hrinchenko

**PEDAGOGICAL HERITAGE OF BORYS HRINCHENKO IN THE CONTEXT OF THE
LIFE-LONG-LEARNING CONCEPT**

Kobyjcha Natalia, Ph.D. in Cultural Studies, Senior Lecturer,
Kyiv National University of Culture and Arts,
Kyiv

The aim of this article is to explore the pedagogical concept of the prominent Ukrainian public figure and outstanding educator Borys Hrinchenko. His concept of education went beyond the tendencies of the European educational paradigm of the nineteenth and twentieth centuries and anticipated the modern educational concept of lifelong learning. Our research is focused on the similarities of Borys Hrinchenko's pedagogical views and contemporary educational tendencies.

Research methodology. Eight main publications on the considered subject have been reviewed including scientific papers, documents, the UNESCO reports «Education: hidden treasure» («Delors Report») and «Learn to be. The World of Education Today and Tomorrow» («The Fora Report» introducing the concept of lifelong learning), as well as Boris Hrinchenko's works.

Results. It has been found that Hrinchenko's pedagogical work is closely related to the modern lifelong learning concept focused on the development and enrichment of human intelligence, individual's creative energy and moral strengths. Borys Hrinchenko claimed that the national educational paradigm should be based on the humanistic principle of treating an individual as a supreme value. Implementation of the effective mechanisms of humanization, individual's self-development and self-creation is considered to be the twenty-first century's categorical imperative. Bringing the content and form of education in line with the nature of man and his spiritual needs contributes to the society's moral perfection and further development of civilization.

Novelty. This paper provides an analysis of the pedagogical concept of the prominent Ukrainian educator of the XIX–XX centuries Borys Hrinchenko that provides the evidence that this concept contains principles similar to those of the modern lifelong learning paradigm.

The practical significance. Ukrainian educators can find the information contained in this article useful in developing a lifelong learning strategy applying the Ukrainian pedagogical heritage of Borys Hrinchenko.

Key words: lifelong learning, Borys Hrinchenko, educational paradigm.

Надійшла до редакції 5.11.2017 р.